

UN TOPOR DIN EPOCA BRONZULUI DESCOPERIT LA NICOLAE BĂLCESCU (JUD. CALĂRAȘI).

MIHAI IRIMIA, MIRCEA MUNTEANU

În anul 1987, în punctul „Valea Ciobanului” din perimetrul localității Nicolae Bălcescu, com. Alexandru Odobescu, jud. Călărași, a fost descoperit un topor fragmentar de piatră. Punctul descoperirii se află la aproximativ 1,5 km nord-nord vest de lacul Potcoava—Gălățui. În zonă n-au mai apărut alte materiale arheologice. Amintim doar că la circa 2 km nord-vest de locul descoperirii toporului, în zona „La-vii”, au apărut mai multe unelte de piatră paleolitice, precum și citeva fragmente ceramice de tip Coslogeni.

Piesa, fragmentară, are tășul lătit de formă aproximativ semilunară. În zona orificiului pentru coadă corpul are secțiunea circulară. Orificiul este plasat oblic față de tăș.

Toporul a fost lucrat din bazalt hidrotermalizat, cu structura porfirică și textura masivă. Rocă de culoare negricioasă-verzuie, constituită din minerale cu duritate diferită; o masă foarte fină cu aspect sticlos, străbătută de vinișoare verzui în care se reliefează mileuri de magnetit mai dur, cu luciu metalic¹.

Dimensiuni; înălțimea păstrată 8,5 cm; lățimea tășului 7,3 cm; grosimea în zona orificiului pentru coadă 4,7 cm. Inv. 3004 (Muzeul Călărași).

¹ Analiza piesei a fost realizată de către geologul Rodica Serghie de la I.P.G.G. București, care, în afara datelor de mai sus, a adăugat: „Compoziția mineralogică: clorit 69%; stilp nomelan 15%; magnetit 10%; oxizi de titan 6%. La microscop se distinge o rocă cu structura inițial porfirică, substituită în prezent de minerale secundare (clorit, stilp nomelan), alcătuită dintr-o masă de bază din clorit microcristalin în care se dispun foițe fine de stilp nomelan, granule de magnetit și aglomerări de oxizi de titan. În masa cloritoasă se păstrează conture de baghete (microlite) feldspatice și conture de fenocristale complet înlocuite cu clorit mai larg cristalizat. Aglomerările de ace fine de oxizi de titan au putut lua naștere prin exolvire dintr-un augit titanifer prezent inițial în rocă. Magnetitul apare sub formă de aglomerări vizibile macroscopic și foarte fin în masa bazală, conferind rocii un slab caracter magnetic.

Roca a fost afectată de alterații hidrotermale, care au dus la substituirea totală a mineralelor primare (feldspații plagioclozi și minerale fmece) cu clorit și stilpnomelan, acesta din urmă fiind un mineral caracteristic hidrometamorfismului de fund oceanic. H. Savu (specialist în domeniul rocilor bazaltice) consideră piesa ca aparținând unui hidrobazalt de tip Niculițel, tip petrografic întâlnit și în peninsula Crimeea².

Datorită rocii moi din care a fost lucrată, piesa nu reprezintă un topor de luptă, ci un obiect sacru, simbol al puterii. Categoria de topoare de luptă (de fapt însemne ale puterii) cu ceafa cilindrică, căreia i se integrează tipologic și piesa în discuție, lucrate din piatră sau din metal, este răspândită pe spații întinse. Larga lor difuziune a determinat chiar definirea unei așa numite „culturi a topoarelor de luptă”². Din punct de vedere al formei, topoarele cu profilul longitudinal curbat în jos și ceafa îndoită, căreia pare să i se integreze și piesa noastră, au fost grupate în categoria B a acestui tip de arme — simboluri ale puterii³.

Prin aspectul general toporul fragmentar de la Nicolae Bălcescu se integrează unei serii de piese cu forme înrudite, răspândită pe spații întinse și care au circulat o perioadă relativ îndelungată. S-au precizat în mai multe rânduri legăturile dintre unele topoare de metal și cele de piatră, cu forme apropiate, considerându-se că se practica procedeul imitării atât a unor piese de metal după cele de piatră, cât și cel invers.

Piese cu aspectul tăișului oarecum apropiat de exemplarul în discuție, fără a fi prea numeroase, se întâlnesc pe teritoriul României — printre altele — și în mediul cultural Coțofeni (la Sîncal⁴, Dezna, Coțofeni din Dos⁵). De asemenea el se apropie într-o anumită măsură și de toporul de diorit descoperit într-un mormint de înhumatie de la Poiana, care aparține culturii Monteoru⁶, faza II-a⁷. De la Sucidava (Romula) provine un topor fragmentar din epoca bronzului, de tipul *bipennis*, cu tăișul semilunar, considerat drept obiect de import din sudul Dunării⁸. Descoperit inițial în epoca romană, el a fost refolosit în secolele II—III e.n., gravându-i-se pe ambele fețe un text repetat în limba latină. Un alt topor fragmentar de piatră cu tăișul semilunar s-a descoperit în așezarea de tip Coslăeni de la Ulmu⁹.

Topoare cu forme ale tăișului mai mult sau mai puțin asemănătoare exemplarului de la Nicolae Bălcescu, care îl premarg din punct de vedere cronologic se întâlnesc și în regiunile din nordul Mării Negre¹⁰. Piese cu tăișul lat și arcuit, din epoca bronzului, sînt cunoscute și în regiunile învecinate din Bulgaria¹¹.

Totuși, apropieri mai evidente ale toporului fragmentar de la Nicolae Bălcescu le constatăm față de unele exemplare de piatră din cunoscutul tezaur de la Borodino¹², în conținutul căruia se întâlnesc elemente de tip Pokrovsk și Seiminsk.

² Ersilia Tudor, SCIV, 24, 1973, 2, p. 287.

³ A. Vulpe, SCIV, 10, 1959, 2, p. 271.

⁴ Valeriu Lazăr, Marisia, 7, 1977 p. 17—56.

⁵ Petre I. Roman, *Cultura Coțofeni*, București, 1976, p. 17, pl. 9/1; 10/5.

⁶ Ecat. Dunăreanu Vulpe, Dacia, III, IV, 1927—1933, p. 253—331, fig. 5/1; 6.

⁷ Pentru încadrarea necropolei de la Poiana în faza Monteoru II a, vezi Eugenia Zaharia, Dacia, NS, 3, 1959, p. 103 și urm.; Marilena Florescu, *Arheologia Moldovei*, 4, 1966, p. 39—118; eadem, Danubius, V, 1971, p. 40; S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii*, I, București, 1978, p. 106.

⁸ D. Tudor, *Revista Muzeelor*, VI, 1969, 5, p. 443—444.

⁹ S. Morintz, *op. cit.*, p. 126 și fig. 73/10.

¹⁰ V. A. Dergacev, *Pamiatniki epohi bronza* (AKM), Chișinău, 1953, p. 55, fig. 14/19 (Bender); O. A. Krivțova-Grakova, MIA, 46, Moscova, 1955, p. 31, fig. 4 (cultura Srubno); S. S. Berezanska, V. Otroșenko, N. N. Cerednicenko, I. N. Sarafutdinova, *Kulituri epohi bronzi na teritorii Ukraini*, Kiev, p. 35 (Ostrov Perun); L. V. Subbotin, *Novie materialy po arheologii Severo-Zapadnogo Pricernomoria*, Kiev, 1985, p. 70, fig. 8, curganul nr. 8, mormintul 16 etc.

¹¹ M. Mirčev, *Izvestiia-Varna*, 9(24), 1973, p. 262—263, fig. 4.3; pl. IV/2 (Dolen cifik).

¹² A. M. Tallgren, ESA, 1926, p. 129 și urm., fig. 73; O. A. Krivțova-Grakova, *Bessarabskii klad*, Moscova, 1949, p. 28; Rolf Hachmann, *Die frühe Bronzezeit im Westlichen Ostseegebiet und ihre mittel- und süd-ost europäische Beziehungen*, Hamburg, 1957 p. 170 și urm., pl. 67/2—16; Marija Gimbutas, *Bronze age cultures in central and eastern Europe*, 1965, p. 65 și urm., pl. 12, 13.1—4; A. I. Terenokhin, SA, 1 1965 p. 63—65 etc.

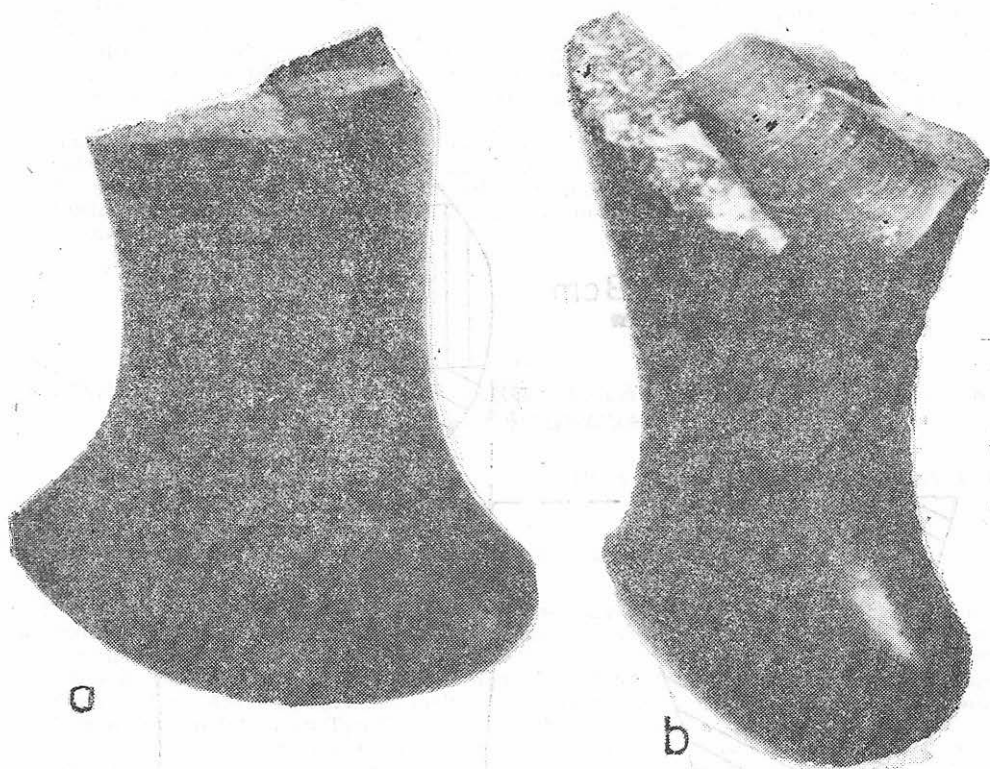

Fig. 2 — a — suprafața plană ; b — imaginea din profil a piesei.

proprii culturii catacombelor, precum și elemente miceniene¹³. Orientându-ne numai după forma tăișului, piesa în discuție pare să se apropie într-o măsură mai mare de trei dintre topoarele de la Borodino¹⁴, fără a putea face alte precizări (din cauza stării fragmentare a exemplarului nostru). Opiniile privind datarea tezaurului de la Borodino au oscilat între secolele XVI—XII î.e.n., considerându-se mai probabilă încadrarea sa în secolul al XV-lea î.e.n.¹⁵.

După cum se cunoaște, pentru Bronzul mijlociu și târziu din Cîmpia Română sînt evidente contactele stabilite atît cu unele culturi de stepă din nordul Mării Negre, cît și cu lumea sudică, miceniană. În ceea ce privește toporul discutat, considerăm mai probabilă originea sa răsăriteană, decît una sudică. Cu toate că roca din care a fost cioplit toporul aparține unui „hidrobazalt de tip Niculițel“¹⁶, existența aceleiași roci în Crimeia ar putea fi un indiciu important privind originea răsăriteană.

Cercetările întreprinse în regiunile sud-estice ale României, cărora li se integrează și zona în care s-a descoperit toporul, n-au permis identificarea pînă în

¹³ S. Morintz, *op. cit.*, p. 99.

¹⁴ Ibidem, fig. 54/4, 6, 7.

¹⁵ Ibidem, p. 99.

¹⁶ Supra, nota 1 ; nu cunoaștem dacă roca amintită era exploatabilă și în epoca bronzului.

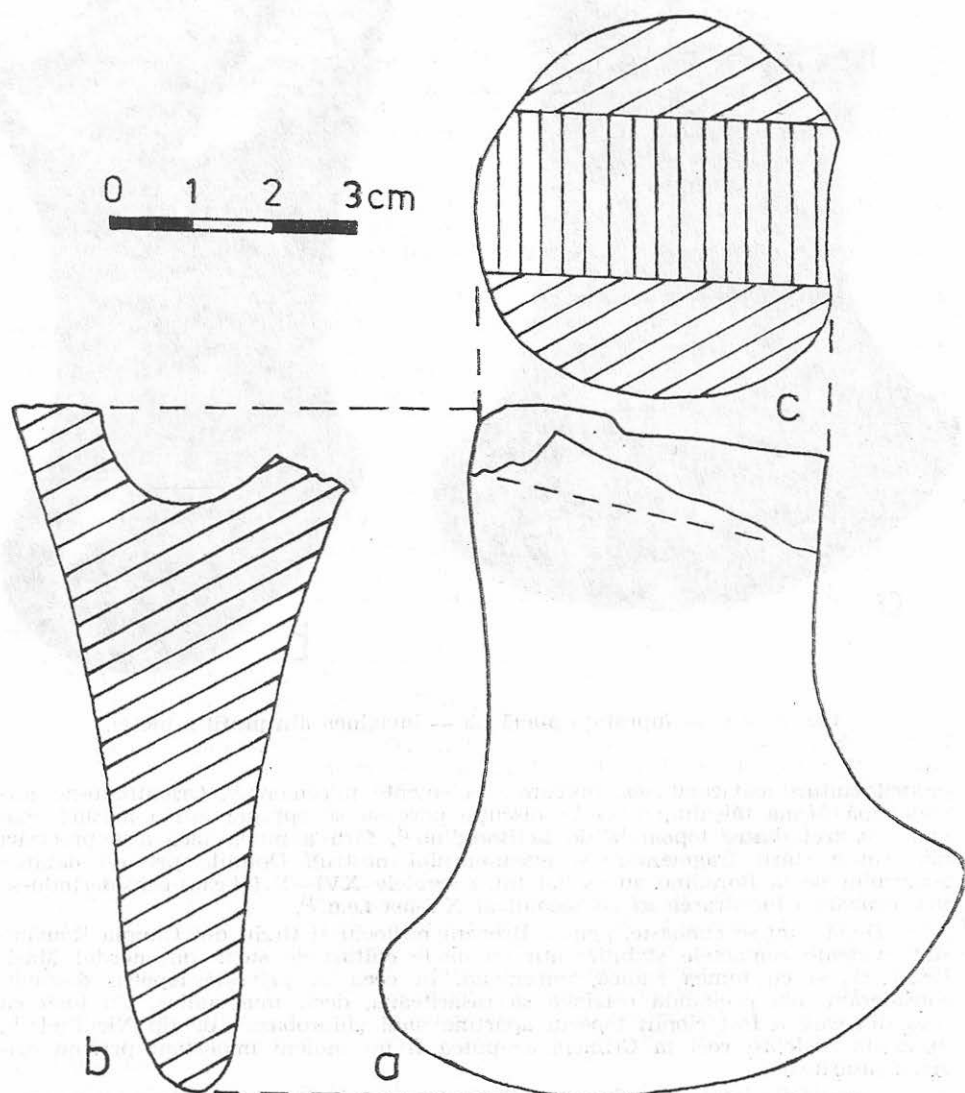

Fig. 1 — Topor fragmentar de la Nicolae Bălcescu: a — suprafața plană; b — secțiune verticală; c — secțiunea corpului în zona orificiului pentru coadă.

prezent a nici unei culturi specifice bronzului timpuriu și mijlociu. Singura documentare se limitează, așa după cum s-a mai arătat¹⁷, doar la mormintele tumulare cu schelete în poziție chirchită, presărate uneori cu ocră, câteva obiecte de bronz și puține materiale ceramice. Acestui orizont îi urmează, începând cu secolul XIV î.e.n., cultura Coslogeni¹⁸, care oferă date mult mai bogate referitoare la etapele târzii ale epocii bronzului din aceste regiuni. Reținem, de altfel, că fragmentele ceramice descoperite la o anumită distanță de punctul în care a apărut toporul sînt specifice tocmai culturii Coslogeni. Ținînd seama de analogiile amintite, considerăm că toporul de la Nicolae Bălcescu poate fi atribuit fie orizontului definit de mormintele tumulare ale Bronzului mijlociu, fie fazei mai vechi a culturii Coslogeni, fără ca — în stadiul actual al documentației — să putem face alte precizări.

EINE IN NICOLAE BĂLCESCU (KREIS CĂLĂRAȘI) AUFGEFUNDENE AXT AUS DER BRONZEZEIT

MIHAI IRIMIA, MIRCEA MUNTEANU

Zusammenfassung

Die Verfasser behandeln eine fragmentäre Steinaxt, die bei „Valea Ciobanului“ im Umkreis der Ortschaft Nicolae Bălcescu, Gemeinde Alexandru Odobescu, Kreis Călărași aufgefunden wurde. In diesem Gebiet sind keine anderen archäologischen Materialien erschienen. Ungefähr 2 km nordwestlich des Fundortes der Axt erschienen mehrere paleolitische Steinwerkzeuge und einige Keramikfragmente vom Typ Coslogeni am Ort „La vii“.

Wegen des weichen Gesteins, woraus sie verfertigt ist, handelt es sich nicht um eine Streitaxt, sondern um einen geweihten Gegenstand, als Symbol der Kraft. Dem allgemeinen Aussehen nach, reiht sie sich in eine Axtserie ein, die in weiten Räumen verbreitet ist und die eine verhältnismässig lange Zeitspanne im Umlauf war. Die für die Axt von Nicolae Bălcescu besten Analogien finden wir bei einigen Exemplaren des Hortes von Borodino.

Die Verfasser meinen, die Axt wäre östlicher Herkunft. Die Ähnlichkeiten mit anderen Äxten berücksichtigend, wird das Exemplar von Nicolae Bălcescu von kulturellem Standpunkt aus entweder dem Horizont der Hügelgräber von der Mitte der Bronzezeit oder einer älteren Phase der Coslogeni-Kultur zugeschrieben, ohne vorläufig andre Angaben machen zu können.

¹⁷ S. Morintz, *op. cit.*, p. 86 și urm.

¹⁸ *Ibidem*, p. 121 și urm.